

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи
на здобуття ступеня вищої освіти Магістр

на тему: «Фінансові аспекти формування та підвищення ефективності використання необоротних активів аграрних підприємств»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Фінанси, банківська справа та страхування
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа
та страхування
ступеня вищої освіти Магістр
групи 1
Шамрай К. Г.

Полтава - 2021 року

ЗМІСТ

	ст.
Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретичні засади формування та використання необоротних активів суб'єктів господарювання.....	6
1.1. Економічна сутність та роль необоротних активів у фінансово-господарській діяльності підприємств.....	6
1.2. Науково-методичні аспекти аналізу та управління фінансовим механізмом формування і використання необоротних активів.....	11
Розділ 2. Стан формування та використання необоротних активів аграрних підприємств.....	18
2.1. Оцінка сучасної практики формування необоротних активів аграрних підприємств.....	18
2.2. Аналіз досягнутого рівня ефективності використання необоротних активів в сфері аграрного виробництва.....	27
Розділ 3. Шляхи підвищення ефективності використання необоротних активів підприємств аграрної сфери.....	31
3.1. Перспективи удосконалення амортизаційної політики щодо необоротних активів підприємств.....	31
3.2. Сучасні напрями підвищення ефективності використання основних засобів підприємств аграрної сфери.....	36
Висновки.....	44

ВСТУП

Актуальність теми. На сьогоднішній день одним із необхідних та важливих чинників збільшення обсягу та поліпшення якості виробленої сільськогосподарської продукції є забезпеченість підприємств необоротними активами та ефективність їх використання. Розширення, підтримання належного функціонального стану, оновлення, модернізація та раціональне використання необоротних активів сприятимуть сталому функціонуванню та розвитку сільськогосподарських підприємств, а отже, підвищуватимуть рівень їх конкурентоспроможності.

Необоротні активи знаходяться в постійному русі, а результатом їх використання у сільському господарстві є сільськогосподарська продукція. За своїм економічним змістом і призначенням необоротні активи відносяться до господарських засобів підприємства, які змінюються під впливом діяльності людини в напрямку отримання сільськогосподарської продукції, або додаткових біологічних активів.

Проблеми теоретичного обґрунтування сутності необоротних активів займають значне місце в економічних дослідженнях. Зокрема ці питання висвітлено у працях вітчизняних вчених Ф. Ф. Бутинця, Н. О. Гури, Н. І. Дорош, І. К. Дрозд, А. Г. Загороднього, Л. Г. Ловінської, Н. Г. Малюги, В. Г. Швеця та зарубіжних дослідників М. С. Метьюса, Б. Нідлза, Е. Райса тощо. Але значна частина проблем, пов'язаних із дослідженням ролі необоротних активів у процесі створення матеріальних благ, інформаційно-аналітичного забезпечення управління формуванням, використанням і відтворенням необоротних активів та їх значення в системі обороту капіталу аграрних підприємств потребує поглибленого вивчення та вдосконалення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана в межах програми науково-дослідних робіт кафедри фінансів, банківської справи та страхування за темою „Удосконалення механізму фінансової діяльності підприємств, організацій і установ”.

Мета та завдання для дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення теоретичних засад та оцінка практичних аспектів формування і підвищення ефективності використання необоротних активів в умовах діяльності окремого аграрного підприємства та обґрунтування перспективних напрямів оптимізації цих процесів.

Виходячи з мети даного дослідження основними завданнями кваліфікаційної роботи є наступні: 1) вивчення економічної сутності необоротних активів підприємства; 2) уточнення місця і ролі необоротних активів в господарській діяльності аграрних підприємств; 3) оцінка порядку формування необоротних активів на підприємстві; 4) аналіз досягнутого рівня ефективності використання необоротних активів в сучасних умовах аграрного виробництва; 5) дослідження перспектив розвитку та підвищення ефективності фінансового управління процесами формування та використання необоротних активів підприємств аграрної сфери.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єкт дослідження – процес формування та використання необоротних активів підприємств. Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти формування і підвищення ефективності використання необоротних активів аграрних підприємств.

Методи дослідження. Для реалізації поставлених в кваліфікаційній роботі завдань дослідження використовувались такі методи: абстрактно-логічний (уточнення сутності необоротних активів та підходів до їх класифікації); узагальнення (вивчення особливостей оцінки ефективності необоротних активів); розрахунково-конструктивний (оцінка функціонального стану та структури необоротних активів підприємства); порівняння (співставлення розмірів окремих видів необоротних активів у розрізі років); графічний (побудова діаграм); факторний аналіз (дослідження впливу факторів на зміну рівня ефективності використання необоротних активів аграрних підприємств) тощо.

Інформаційна база. Теоретичну базу кваліфікаційної роботи становлять сукупність загальнонаукових та спеціальних прийомів і методів дослідження.

Базою для виконання кваліфікаційної роботи виступила приватна агрофір

ма ХХХ (далі ХХХ), зокрема матеріали, що включають його фінансову звітність..

З метою полегшення розрахунків та отримання якісних розрахункових даних використані сучасні інформаційні технології.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів. В кваліфікаційній роботі одержано ряд висновків та сформульовано рекомендацій теоретичного та практичного характеру. Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці та наданні рекомендацій щодо удосконалення фінансового механізму формування та підвищення ефективності використання необоротних активів в сучасних умовах розвитку аграрного виробництва і підтверджується Відгуком досліджуваного суб'єкта підприємницької діяльності.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися й одержали позитивну оцінку на міжнародній науково-практичній конференції [„Аспекти прогнозування економічного та соціального розвитку країни”] (Дніпро, НЕО „Перспектива”, 2021 р.) та на науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти за результатами проходження виробничих та технологічних практик (Полтава, ПДАА, 2021 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано дві наукові праці загальним обсягом 0,32 др. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, що нараховує 44 найменування, містить 13 таблиць, 9 рисунків, 24 додатки. Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 53 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Економічна сутність та роль необоротних активів у фінансово-господарській діяльності підприємств

Процес виробництва здійснюється за умови поєднання робочої сили і засобів виробництва, які складаються із засобів праці та предметів праці. Разом у сукупності вони становлять виробничі засоби підприємства, які поділяються на основні та оборотні.

В економічній теорії замість терміну „необоротні активи” використовується категорія „основний капітал”, оскільки поняття активу тут взагалі не використовується. Під основним капіталом розуміється частина продуктивного капіталу у формі засобів праці, що функціонує у виробничому процесі протягом багатьох кругооборотів, яка частково, в міру зношування, переносить свою вартість на новостворений продукт, відтворюючись через кілька виробничих циклів [3].

Першим, хто ввів поняття поділу капіталу на основний та оборотний незалежно від сфери його галузевого використання, а також показав різницю у співвідношенні між цими частинами залежно від галузі економіки, був Адам Сміт. Він, за словами І. Бланка, розглядав основний капітал як частину капіталу, яка не вступає в оборот і приносить прибуток у сфері виробництв [5].

Інший видатний представник класичної школи економіки, Давід Рікардо, як вказує І. Зятковський, зазначав, що залежно від того як швидко зношується капітал і як часто він вимагає відтворення, його варто відносити або до оборотного або до основного [14].

Подальша еволюція наукових досліджень в економічній науці призвела до виникнення економічної категорії „необоротні активи”.

Згідно з НП(С)БО 2 „Баланс” необоротними активами є всі активи, які не

є оборотними. Таке визначення є складним для сприйняття, оскільки не можливо ідентифікувати конкретних ознак, які притаманні необоротним активами, не використовуючи визначення оборотних активів.

Зважаючи на вищенаведені визначення, вважаємо, що найбільш прийнятним на сьогодні є поняття необоротних активів, як матеріальних і нематеріальних ресурсів, що належать установі і забезпечують її функціонування і термін корисної експлуатації яких, як очікується, становить більше одного року.

Не менш важливим питанням є визначення класифікаційних ознак розподілу необоротних активів. Так, значна частина економістів, класифікують необоротні активи у більшості випадків за ознаками відображення статей балансу суб'єктів господарювання. Кожен із існуючих видів необоротних активів приймає свою трактування в залежності від тих економічних вигід ,які вони приносять своїм власникам чи користувачам (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Склад необоротних активів підприємства та їх зміст

Елемент необоротних активів	Поняття та можливі економічні вигоди
Нематеріальні активи	Об'єкти промислової та інтелектуальної власності без фізичної субстанції, які необхідні для здійснення господарської діяльності
Незавершене будівництво (інвестиції)	Об'єкти матеріальних і нематеріальних необоротних активів, які не введені в експлуатацію
Основні засоби	Сукупність матеріально-речових цінностей, що діють у натуральній формі протягом тривалого часу як у сфері матеріального виробництва, так і у невиробничій сфері
Довгострокові фінансові інвестиції	Активи, які передані підприємством іншим суб'єктам господарювання з метою збільшення прибутку за рахунок відсотків, дивідендів тощо, зростання вартості капіталу або отримання інших вигод для інвестора
Довгострокова дебіторська заборгованість	Заборгованість підприємству фізичних та юридичних осіб, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати її нарахування
Інші необоротні активи	Необоротні активи від розстрочки зобов'язань перед підприємством

Визначившись з тим, чи є той чи інший об'єкт необоротним активом, переходимо до складу необоротних активів.

До складу необоротних активів входять: земельні ділянки, капітальні вит-

рати на поліпшення земель, будинки, споруди, передавальні пристрої, робочі силові машини і обладнання, транспортні засоби, інструменти, прилади, столовий, кухонний і господарський інвентар, обчислювальна техніка, робоча та продуктивна худоба, багаторічні насадження, музейні цінності, експонати зоопарків, виставок, бібліотечні фонди, знаряддя лову, спеціальні інструменти і спеціальні пристосування, білизна, постільні речі, одяг і взуття, тимчасові не титульні споруди, природні ресурси, інвентарна тара, матеріали довготривалого використання для наукових цілей, авторські і суміжні з ними права, права користування природними ресурсами, майном, об'єктами промислової власності, інші матеріальні і нематеріальні активи довготривалого використання [10].

Таким чином, термін корисної експлуатації є основним визначальним критерієм віднесення матеріальних і нематеріальних ресурсів до складу необоротних активів. Більшість установ самостійно визначає термін корисної експлуатації необоротних активів. Відбувається це, як правило, у момент їхнього придбання (зарахування на баланс) і надалі не переглядається.

Загалом усі необоротні активи розділені на три групи: основні засоби, інші необоротні матеріальні активи, нематеріальні активи. Необоротні активи, що входять до кожної з трьох груп, дуже різноманітні по своєму призначенню, способу використання, термінам служби і т. д. Це вимагає здійснення наступної, ще більш детальної їхньої класифікації (угруповання).

З наведеного складу необоротних активів за усередненими даними більше двох третин належить основним засобам, які на погляд М. Романенка – це, в першу чергу, сукупність засобів праці, які функціонують у сфері матеріального виробництва в незмінній натуральній формі протягом тривалого часу і переносять свою вартість на новостворений продукт частково, у міру зношення [29].

Таким чином, речовим змістом основних засобів є засоби праці, що запроваджені у виробничий процес. Засоби праці, що знаходяться в стадії встановлення, монтажу та незакінченого будівництва, це не діючі (потенціальні) основні засоби, оскільки вони не є засоби впливу на предмет праці, а навпаки, в цьому разі самі є предметом праці.

Основні засоби створюють матеріально – технічну базу підприємства, визначають його виробничу потужність, рівень технічної відповідності виробництва вимогам, які висуває ринкове середовище до якості й надійності продукції. Через певні проміжки часу, вимоги попиту, за наявності ідей конструкцій, а також фінансових можливостей, здійснюється модернізація устаткування, що призводить до інтенсивного використання основних фондів, підвищення конкурентоспроможності й економічної ефективності виробництва.

Одночасно основні засоби цілком і неодноразово вступають у виробничий процес, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, але лише частково споживаються в кожному циклі виробництва і беруть участь у створенні готової продукції підприємства. Це вирішальна ознака, яка характеризує основні засоби як економічну категорію [37].

Зазвичай сукупність засобів праці вони є вирішальним фактором процесу виробництва, а їхній натурально – речовий склад визначає характер матеріально – технічної бази підприємства. Схематично визначення основних засобів сформулювало на рис 1.1.

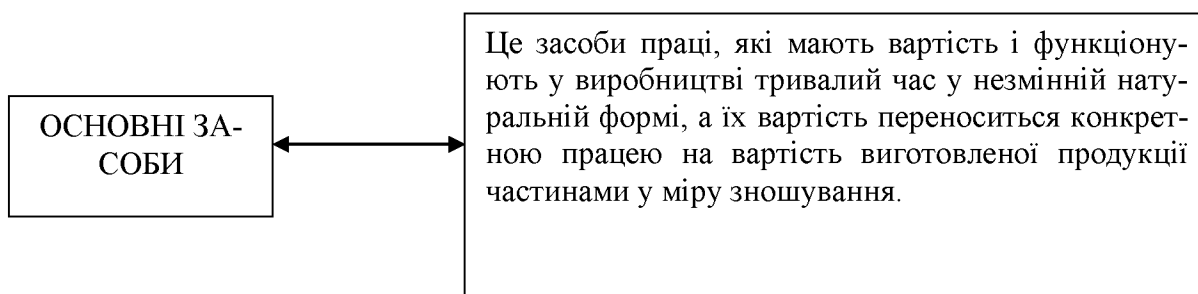

Рис. 1.1. Економічний зміст категорії „Основні засоби”

Питома вага основних засобів становить близько 60 % національного багатства країни, визначає особливості матеріально-технічної бази виробничої сфери, яка має удосконалюватись в оптимальній ефективності праці.

Основні засоби, з одного боку, в натуральній формі є конкретними засобами праці, а з іншого мають вартість. У зв'язку з цим облік та планування їх відтворення здійснюється в натуральних показниках та вартісному виразі. Натуральні показники використовуються для характеристики технічного стану за-

собів праці, розрахунків виробничих потужностей та визначення рівня їх використання, розробки балансу устаткування та інше.

Головною задачею підприємств, як визначає Г. Кірейцев, є науково обґрунтована класифікація основних засобів за найважливішими економічними та технічними ознаками. У відповідності до цього основні засоби групуються в залежності від їх належності, функціонального призначення, ступеня використання, галузевої належності, речовинно-натурального складу [38].

Співвідношення окремих груп основних виробничих засобів становить їх структуру. Поліпшення структури основних виробничих засобів, передусім підвищення питомої ваги активної їх частини, сприяє зростанню виробництва, зниженню собівартості продукції, збільшенню грошових надходжень підприємства.

За роллю у виробництві продукції, як зазначає В Швець, основні засоби поділяються на активні й пасивні. Активні основні засоби безпосередньо беруть участь в переміщенні і переробці сировини, матеріалів, напівфабрикатів, комплектуючих. Пасивні основні засоби не беруть безпосередньої участі в процесі виробництва, але створюють необхідні умови для його існування (будівлі, споруди тощо) [41].

З описаного вище, можна зробити висновок, що визначення вартості основних засобів та економічно обґрунтована їх класифікація є надзвичайно важливими для успішного функціонування підприємств агропромислового комплексу.

Поділяємо думку Л. Городянської про те, що грошове відбиття вартості основних засобів – це їх оцінка, яка необхідна для правильного визначення загального розміру основних засобів, їх динаміки та структури, калькуляції собівартості продукції та фіксування загальних наслідків виробничо-господарської діяльності підприємств [11].

У зв'язку з тривалим функціонуванням та поступовим зношуванням засобів праці, а також постійною зміною умов їх відтворення існує декілька видів оцінки основних засобів:

1. За первинною вартістю – це вартість основних засобів на момент введення їх у дію (або придбання).

2. За відтворювальною вартістю, яка характеризує вартість відтворення основних засобів за сучасних умов виробництва.

3. За повною (первинною і відтворювальною) вартістю, згідно з якою основні засоби враховуються в балансі підприємства впродовж усього періоду їх функціонування та характеризується як нові, ще не зношені.

4. За залишковою вартістю, яка характеризує ще не перенесену на виготовлену продукцію частину вартості основних засобів.

Залишкову вартість на момент вибуття основних засобів з причин зносу прийнято називати „ліквідаційною вартістю”. У практичній діяльності її використовують у розрахунках норм амортизаційних відрахувань для визначення наслідків від ліквідації спрацьованих основних засобів.

Для визначення первісної (балансової) вартості виробничих основних засобів на початок наступного за звітним року потрібно враховувати абсолютні величини введення в дію та вибуття протягом звітного року, оскільки останні мають діяти (не діяти) протягом усього наступного року незалежно від дати введення чи вибуття основних засобів у звітному році.

Підсумовуючи вищесказане зауважимо, що структура основних засобів виробничих підприємств характеризується переважанням частки виробничих основних засобів над невиробничими. У виробничих основних засобах найбільшу питому вагу має їх активна частина. Активна частина основних засобів – це ті їхні елементи, які безпосередньо впливають на предмети праці (машини, устаткування, транспортні засоби і виробничий інвентар тощо).

1.3. Науково-методичні аспекти аналізу та управління фінансовим механізмом формування і використання необоротних активів

Ефективність виробничо-господарської діяльності підприємств залежить

від структури та інтенсивності використання їх основних засобів. Тому важливим напрямом роботи у фінансовій сфері підприємства є обґрунтування і вибір оптимальних джерел фінансування придбання та експлуатації основних засобів, оцінювання показників ефективності їх використання, формування ефективної амортизаційної та інвестиційної політики.

На сьогодні, за твердженням С. Фірсової, більшість малих і середніх підприємств значною мірою втрачають свої позиції через застарілу технологію, а також значно зношені виробничі потужності. Однією з головних проблем на таких підприємствах є відсутність якісного і вчасного оновлення нематеріальних активів, яке своєю чергою сприяло б підвищенню продуктивності їх діяльності. Ефективне управління необоротними активами на підприємстві, окрім підвищення конкурентоспроможності, дає змогу створити потужну основу для діяльності підприємства та умови для ефективного його розвитку в майбутньому. Необхідно детально планувати та аналізувати кожен з показників статей балансу підприємства, а також приділяти увагу їх зіставленню поміж собою [36].

Стосовно організації засобів (активів) за допомогою джерел (пасивів) варто зазначити важливе правило: джерелами оборотних активів повинні бути короткострокові зобов'язання, а джерелами для необоротних активів – довгострокові зобов'язання. Це правило пояснюють тим, що необоротні активи за визначенням відносяться до категорії засобів з низькою ліквідністю, чия окупність, часто довша за часом, ніж окупність оборотних засобів (наприклад товаро-матеріальних цінностей), отже – вони не повинні бути профінансовані за рахунок короткострокових залучених коштів [19].

Необоротні активи досить різноманітні за своїм складом, тому їх можливо прокласифікувати залежно від багатьох ознак. Наприклад, розрізняють активні та пасивні основні засоби (складова необоротних активів), виробничі та невиробничі фонди тощо. Необоротні активи гармонійно поєднані з оборотними активами в процесі функціонування підприємства (на виробництві та у загальногосподарській діяльності); окрім того, деякі статті необоротних активів навіть перегукуються зі статтями оборотних активів (довгострокова дебіторська

заборгованість, довгострокові фінансові інвестиції тощо). Але як і оборотні активи, необоротні також мають свої переваги та недоліки.

Основна складність аналізу необоротних активів, за твердженням Н. Строченко, полягає в їх оцінці. Наведемо найпоширеніші помилки такої оцінки, наслідком яких є спотворення реальної картини майнового стану підприємства:

– оцінка необоротних активів за ціною їх придбання. При такій оцінці не враховується той факт, що майно внаслідок його використання втрачає свої якісні характеристики і що ціна на таке майно сьогодні може не відповідати ціні придбання. Однак треба зазначити, що в деяких випадках, наприклад у разі застосування такого методу оцінки до об'єктів нерухомості, ціна придбання може бути нижчою, ніж сучасна ринкова вартість.

– оцінка необоротних активів на підставі даних бухгалтерського обліку. Такий метод також не може бути визнаний коректним, тому що вартість майна, зазначена в бухгалтерському обліку, враховує амортизаційні відрахування, які, зазвичай, не відповідають реальним термінам зносу того чи іншого майна.

– прийняття в якості оцінки оціночних звітів незалежних оцінювачів. З одного боку, цей спосіб повинен бути найбільш коректним. З іншого боку, діяльність професійних оцінювачів – досить молода послуга на ринку України, у діяльності яких не можна не виключати наявність людського фактора (можливість впливу з боку керівництва підприємства на результати оцінки), а також використання різних методів оцінки, дають змогу вибрати найбільш вигідний метод оцінки, що може кардинально вплинути на вартість майна. Беззастережно приймати таку оцінку також не рекомендується [42].

Методом, який на сьогодні можна назвати найбільш коректним, є метод оцінки необоротних активів на підставі ринкових цін. Тобто при оцінці того чи іншого майна на конкретну дату (дату проведення фінансово-економічного аналізу) потрібно орієнтуватися на ринкову вартість, за якою дане майно може бути реалізоване сьогодні за наявності попиту і пропозиції на ринку.

Ще одним проблемним питанням сьогодення є невміння керівників під-

приємства організувати свої активи (зокрема необоротні) максимально ефектним способом. Більшість українських підприємств малого та середнього бізнесу не акумулюють грошові кошти в процесі використання основних фондів і в разі необхідності їх заміни, як показує досвід, звертаються до зовнішніх джерел фінансування. Щодо організації необоротних активів, важливим є відповідність фінансових вкладень у ці активи тій рентабельності, яку отримує підприємство при їх використанні. Нерідко трапляються випадки, коли підприємство, інвестуючи великі обсяги грошових коштів у необоротні активи, помиляється в розрахунках їх майбутньої прибутковості і цим самим заморожує оборотний капітал, роблячи його неефективним.

У процесі аналізу інвестицій необхідно звертати головну увагу на: обсяги вже зроблених інвестицій, передбачувані обсяги майбутніх інвестицій, реальні терміни введення проекту в експлуатацію. Аналізуючи той чи інший інвестиційний проект, потрібно розуміти, що в деяких випадках ризик втрати вже вкладених інвестицій або ризик зменшення їх реальної ринкової вартості. До аналізу інвестиційних проектів застосовується суворо консервативний підхід.

Сформовані на початку господарської діяльності підприємства необоротні активи потребують постійного управління ними. Метою управління необоротними активами є визначення форм і методів фінансового управління необоротними активами підприємства в процесі здійснення різних фінансових операцій та оптимального їх розміру. Основними завданнями управління необоротними активами є:

- визначення можливих форм оновлення основних виробничих засобів на простій та розширеній основі;
- визначення потреби в необоротних активах для збільшення обсягів виробництва;
- забезпечення ефективного використання раніше сформованих та нововведених основних засобів та нематеріальних активів;
- формування необхідних фінансових ресурсів для відтворення необоротних активів та оптимізація їх структури [17, 21]

З позиції фінансового менеджменту необоротні активи класифікуються за такими ознаками.

1. За функціональними видами необоротні активи поділяються на: основні засоби, які беруть участь у виробничому процесі строком більше одного календарного року; нематеріальні активи, які не мають матеріальної основи і забезпечують основні види діяльності підприємства; незавершене будівництво, яке вимірюється обсягом виконаних робіт на будівництво і обсягом монтажу окремих об'єктів основних засобів; обладнання, придбане підприємством і призначене до монтажу; довгострокові фінансові інвестиції, які являють собою цінні папери зі строком використання більше одного року.

2. За характером обслуговування окремих видів діяльності підприємства необоротні активи поділяються на: необоротні активи, які обслуговують операційну діяльність (основні засоби, які безпосередньо беруть участь у процесі виробництва продукції); необоротні активи, які обслуговують інвестиційну діяльність (незавершене будівництво, обладнання, призначене до монтажу, довгострокові фінансові інвестиції); невиробничі необоротні активи (об'єкти соціальної інфраструктури).

3. За характером володіння можна виділити такі групи активів: власні необоротні активи (довгострокові активи, які належать підприємству на правах власності і відображаються в складі його балансу); орендовані необоротні активи (довгострокові активи, які використовуються підприємством відповідно до договору оренди).

4. За формами застави забезпечення кредиту необоротні активи поділяються на: нерухомі необоротні активи (будівлі, споруди, передавальні пристрої); рухомі необоротні активи (машини, обладнання, транспортні засоби, довгострокові фінансові інструменти).

Переважна частина необоротних активів функціонує в процесі операційної діяльності. Необоротні операційні активи в процесі виробництва проходять такі основні стадії.

На першій стадії придбання підприємством необоротні активи в процесі

використання переносять частину своєї вартості на готову продукцію шляхом нарахування амортизаційних відрахувань.

На другій стадії в процесі реалізації продукції накопичується сума амортизаційних відрахувань.

На третій стадії накопичена сума амортизації спрямовується на відтворення й оновлення основних засобів [23]

Важливим завданням фінансового менеджера в процесі управління необоротними активами є своєчасне й ефективне їх оновлення. В умовах ринкової економіки в процесі оновлення операційних необоротних активів необхідно враховувати негативний вплив на цей процес рівня інфляції. Негативні наслідки мають подвійний характер. По-перше, має місце необ'єктивна оцінка основних засобів. По-друге, незначні амортизаційні відрахування слугують причиною збільшення інфляційного прибутку і необґрунтованого зростання податкових платежів.

Інтенсивність оновлення операційних необоротних активів залежить від ступеня зносу основних засобів (фізичний та моральний). У процесі експлуатації основні засоби поступово втрачають свої початкові функціональні ознаки, і їх подальше використання у виробництві стає або технічно неможливим або економічно недоцільним. Відновлення функціональних ознак окремих видів операційних необоротних активів здійснюється шляхом ремонту. Якщо втрата цих ознак пов'язана із моральним зносом, тоді здійснюється заміна існуючих основних засобів більш сучасними та продуктивнішими.

Фінансування оновлення операційних необоротних активів, за словами О. Кононенко, може здійснюватися двома способами. Перший з них ґрунтується на тому, що весь обсяг оновлення цих активів здійснюється за рахунок власного капіталу. Другий базується на змішаному фінансуванні оновлення операційних необоротних активів за рахунок власного і залученого капіталу [16].

Залежно від наявності джерел фінансування оновлення операційних необоротних активів підприємство вибирає варіант придбання активів у власність або на орендній основі. Оренда необоротних активів може здійснюватись у фор

мі оперативного, фінансового або поворотного лізингу необоротних активів.

Розв'язуючи проблему оренди або придбання необоротних активів у власність, необхідно виходити із переваг і недоліків оренди необоротних активів.

Основні переваги оренди необоротних активів такі: прискорюється відтворювальний процес необоротних активів без додаткового залучення фінансових ресурсів; збільшується сума прибутку без придбання необоротних активів у власність; зменшується потреба у власних фінансових ресурсах для придбання основних засобів, знижується ризик втрати фінансової стійкості, оскільки не відбувається зростання фінансових зобов'язань; простіша і дешевша процедура отримання й оформлення необоротних активів порівняно з отриманням довгострокового кредиту комерційного банку.

Водночас орендний порядок отримання необоротних активів має недоліки. Зокрема, має місце: зростання собівартості продукції і відповідно зменшення прибутку та рівня рентабельності продукції; обмеженість у проведенні модернізації орендованого устаткування, оскільки має бути згода орендодавця; в окремих випадках вища вартість обслуговування лізингових платежів порівняно з обслуговуванням довгострокового банківського кредиту.

Підсумовуючи проведені дослідження варто зазначити, що необоротні активи є менш ліквідним майном підприємства, ніж оборотні кошти. Під час проведення фінансового аналізу потрібно особливу увагу приділяти тому, наскільки ефективно і рентабельно підприємство використовує свої необоротні активи. Під час оцінювання основних засобів потрібно орієнтуватися на поточну ринкову вартість такого майна.

При цьому в процесі управління необоротними активами, слід виділити наступні завдання: визначення можливих форм оновлення основних виробничих засобів; визначення потреби в необоротних активах для збільшення обсягів виробництва; забезпечення ефективного використання раніше сформованих та нововведених основних засобів та нематеріальних активів; формування необхідних фінансових ресурсів для відтворення необоротних активів.

РОЗДІЛ 2

СТАН ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

2.1. Оцінка сучасної практики формування та наявного складу необоротних активів аграрних підприємств

Приватна агрофірма ХХХ, на матеріалах якого виконувалось дослідження є сільськогосподарським підприємством, яке має права юридичної особи, володіє відокремленим майном, від свого імені набуває майнові та особисті немайнові права, вступає в зобов'язання, орендує майно та землю, здійснює будь яку виробничу, комерційну, посередницьку та іншу господарську діяльність, що не суперечить чинному законодавству і Статуту, з метою одержання прибутку.

З метою проведення аналізу фінансового стану ХХХ слід розглянути сукупність показників, що характеризують: майновий стан, фінансову стійкість, ліквідність та платоспроможність, фінансові результати і рентабельність, ділову активність підприємства тощо, використовуючи інформацію з Балансу (Звіту про фінансовий стан) (додатки: А1, А2, А3), Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (додатки: Б1, Б2, Б3) та Примітках до річної фінансової звітності (додатки: В1, В2)

Види і послідовність формування фінансових результатів підприємства з врахуванням сформованих окремо доходів та витрат проаналізовано в табл. 2.1 (додаток Г1).

Дані табл. 2.1 свідчать про позитивний момент в діяльності ХХХ, що полягає в покращенні його фінансових результатів за період 2018 – 2019 рр. Так, величина чистого прибутку на підприємстві за цей період зросла більше ніж в чотири рази з 2943 тис. грн до 13399 тис. грн. За наступні два роки ситуація не змінилась – продовжували розвиватись позитивні тенденції, що підтверджує подальший приріст прирості чистого прибутку ще більше ніж в два рази – до рівня 29786 тис. грн. Наочним відображенням динаміки зміни згаданих показ-

ників, а також факторів, які мали вплив на такі зміни слугує рис. 2.1 (додаток Г2).

Фінансова стійкість підприємства характеризується системою фінансових коефіцієнтів. Вони розраховуються як співвідношення абсолютних показників активу й пасиву балансу (табл. 2.2, додаток Г3).

Як свідчать здійснені розрахунки рівень фінансової стійкості ХХХ за період 2018 – 2020 рр. загалом знижувався, однак залишається вищим встановленого нормативу. Так, коефіцієнт автономії, що характеризує можливості підприємства фінансувати свою діяльність за рахунок власних джерел, зменшився за останні три роки сукупно на 0,091 пункти і на кінець 2020 року становить 0,667. В той же час в протилежному напрямі за останні три роки змінювалось значення коефіцієнта концентрації залученого капіталу, і його значення на кінець 2020 р. – 0,333 свідчить наявності суттєвої залежності діяльності підприємства від зовнішніх джерел фінансування (рис. 2.2, додаток Г4).

Зміни абсолютних значень і тенденції зміни відносних показників, що використовуються для такої оцінки знаходять своє узагальнення при визначенні типу фінансової стійкості господарюючого суб'єкта (табл. 2.3, додаток Г5).

Розрахункові дані табл. 2.3 вказують на незмінність типу фінансової стійкості ХХХ, який в 20187 – 2020 рр. залишався нестійким. Така ситуація, зважаючи на відсутність довгострокових позик не забезпечила покриття, наявних обсягів запасів підприємства.

Ліквідність ХХХ, як і інших подібних господарюючих суб'єктів – це його здатність швидко продати активи й одержати гроші для оплати своїх зобов'язань. З категорією ліквідності тісно пов'язане поняття платоспроможності, яке характеризує здатність підприємства своєчасно й повністю виконати свої платіжні зобов'язання, що випливають із кредитних та інших операцій, грошового характеру і мають певні терміни оплати. Оперативний аналіз платоспроможності ХХХ дає можливість виявити ознаки неплатоспроможності в діяльності підприємства для їх подальшого усунення (табл. 2.4).

**Оцінка та виявлення ознак неплатоспроможності ХХХ,
2018 – 2020 рр., тис. грн**

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення (+,-) 2019 р від 2018 р.	Відхилення (+,-) 2020 р від 2019 р.
Довгострокові фінансові інвестиції	44027	50413	62874	18847	12461
Поточні фінансові інвестиції	0	0	0	0	0
Грошові кошти та їх еквіваленти	10566	10065	11995	1429	1930
Поточні зобов'язання	121775	119742	195017	73242	75275
Показник поточної неплатоспроможності	-67182	-59264	-120148	-52966	-60884
Коефіцієнт покриття (Загальний коефіцієнт ліквідності)	1,643	1,521	1,040	-0,603	-0,480
Коефіцієнт забезпечення власними засобами	0,391	0,342	0,039	-0,352	-0,304
Чистий прибуток ("-" збиток)	2973	13399	29786	26813	16387

За досліджуваний період в ХХХ розвиваються негативні тенденції. Як свідчать розрахунки табл. 2.4 на підприємстві за досліджувані 2018 – 2019 рр. мала місце поточна неплатоспроможність, яка в 2020 р. перетворилась в критичну.

Капітал підприємства в цілому є сумою коштів, основних фондів, нематеріальних активів. Визначення джерел формування капіталу підприємства є важливою складовою аналізу фінансового становища суб'єктів підприємницької діяльності – взагалі, так і ХХХ зокрема (табл. 2.5, додаток Гб).

Дані табл. 2.5 підтверджують факт зменшення загальної величини капіталу ХХХ за період 2018 – 2019 рр. на 4400 тис. грн, або на 0,9 %. На дане зменшення майже рівномірний вплив мало зниження обсягів власного капіталу і зобов'язань. За період наступних 2019 – 2020 рр. капітал ХХХ, на відміну від попереднього періоду, зазнав суттєвого зростання – приріст становив 86346 тис. грн, або на 17,3 %. На таке зростання пасивів підприємства, домінуючий вплив мало збільшення обсягів зобов'язань (на 72725 тис. грн, або 62,9 %), в той же час власний капітал підприємства збільшився лише на 11071 тис. грн, що у відносному виразі склало лише 2,9 %. Такі тенденції за останні три роки вплинули

на зміни в структурі пасивів підприємства в сторону зменшення частки власного капіталу і відповідного зростання питомої ваги зобов'язань, що посилює розвиток негативної ситуації з загальним фінансовим станом на підприємстві.

В цілому здійснена оцінка окремих складових фінансово-економічної характеристики діяльності підприємства дає підстави акцентувати увагу на не стабільній зміні обсягів капіталу ХХХ за останні три роки. В той же час слід відмітити покращення фінансових результатів діяльності підприємства за останній рік та стабільності рівня його фінансової стійкості.

Активи являють собою фінансово-економічні ресурси підприємств в різних видах для використання під час здійснення ними господарської діяльності, формуючись для досягнення конкретних цілей та втілення стратегії економічного розвитку та характеризуючи, при цьому, основу його економічного потенціалу. Загальновизнано, що активи підприємства повинні відповідати функціональному напрямку та обсягам його діяльності.

Згідно з П(С)БО 2 „Баланс” необоротними активами є всі активи, які не є оборотними. Таке визначення є складним для сприйняття, оскільки не можливо ідентифікувати конкретних ознак, які притаманні

Невід'ємним елементом загальної оцінки активів ХХХ загалом, і визначення частки їх необоротної складової, зокрема, є аналіз його майнового стану за інформацією бухгалтерського балансу з використанням прийомів горизонтального і вертикального аналізу з обчисленням показників структури та динаміки (табл. 2.6, додаток Г7).

Аналітичні дані табл. 2.6 вказують на відсутність стабільних тенденцій зміни обсягів майна ХХХ за досліджуваний період. Так за 2018 – 2019 років загальна вартість майна підприємства зменшилась на 4400 тис. грн, або на 0,9 %. Таку тенденцію обумовило виключно зменшення обсягів оборотних активів – на 9,0 %, або 17983 тис. грн, тоді як необоротні активи за аналогічний період зросли лише на 13583 тис. грн (4,5 %). За наступні два роки обсяг майна ХХХ – навпаки суттєво зріс, що є позитивним моментом в діяльності підприємства, а розмір такого зростання становив 86346 тис. грн, або 17,3 %. При цьому, пере-

важачий вплив на загальну зміну в абсолютному розмірі мали вже необоротні активи, величина яких зростала, як в абсолютному, так і відносному виразах, в значно більших розмірах, порівняно з оборотними. Протилежні темпи зміни обсягів окремих видів активів ХХХ обумовили зростання питомої ваги необоротних активів в складі майна підприємства, як в абсолютному (рис. 2.3), так і відносному виразах.

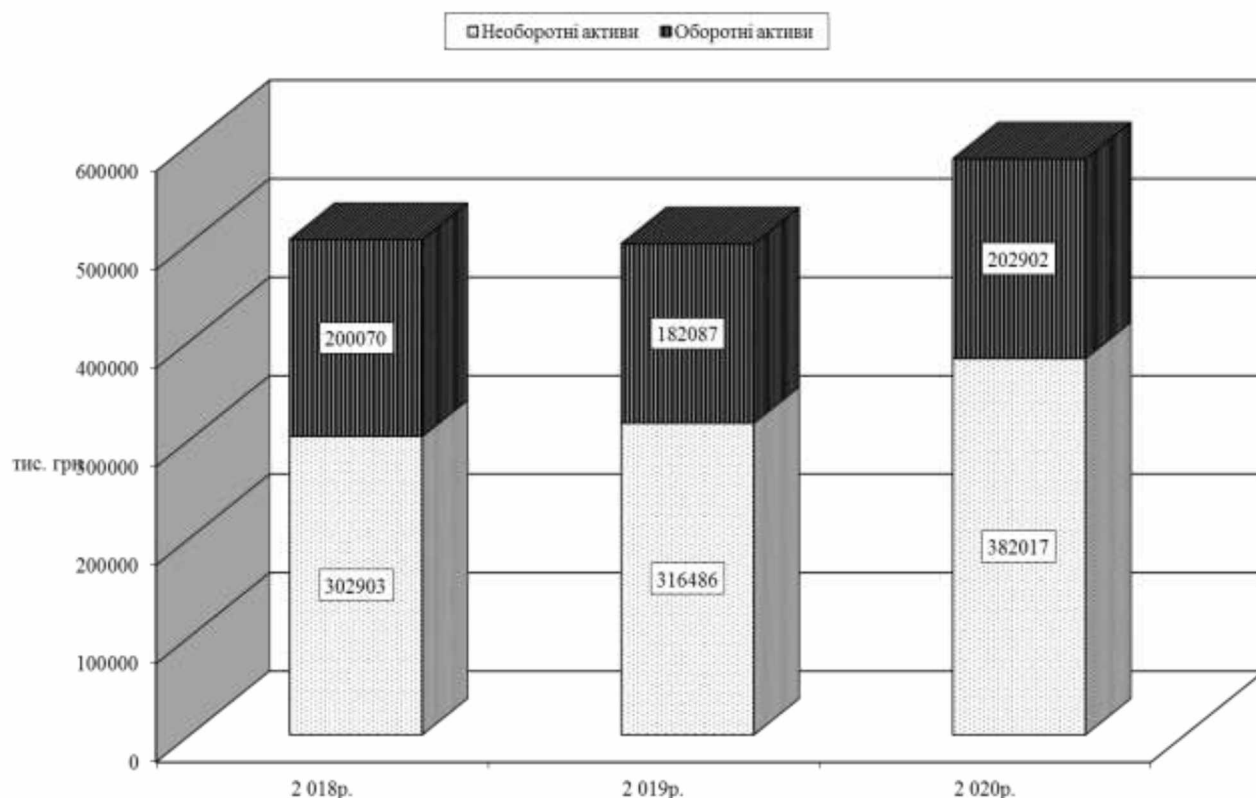

Рис. 2.3. Склад та динаміка окремих видів активів ХХХ, 2018 – 2020 рр.

Розрахунки, графічно відображені на рис. 2.3, свідчать про загальний обсяг необоротних активів ХХХ та динаміку його зміни за останні три роки. Необоротні активи, які є предметом дослідження даної кваліфікаційної роботи представлені в балансі підприємства за рядом статей, зокрема: нематеріальні активи, незавершені капітальні інвестиції, основні засоби, довго-строкові фінансові інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість, відстрочені податкові активи, інші необоротні активи. Даний факт обумовлює необхідність подальшого дослідження в напрямку оцінки складових необоротних активів, що

наявні на підприємстві в досліджуваному періоді (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Склад, структура та динаміка обсягів окремих видів необоротних активів ХХХ 2018 – 2020 рр.*

Необоротні активи	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Відхилення (+,-), 2020 р. від 2018 р.	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	абсолютне, тис. грн	відносне, %
Нематеріальні активи	11	0,1	9	0,1	7	0,1	-4	-36,4
Незавершені капітальні інвестиції	5240	1,7	5240	1,6	5764	1,5	524	10,0
Основні засоби	245273	81,0	250215	79,1	301244	78,8	55971	22,8
Довгострокові біологічні активи	8352	2,8	10609	3,4	12218	3,2	3866	46,3
Довгострокові фінансові інвестиції	44027	14,4	50413	15,9	62874	16,5	18847	42,8
Всього	302903	100,0	316486	100,0	382017	100,0	79114	26,1

*за залишковою вартістю станом на кінець року

Розрахунки, здійснені в табл. 2.7, вказують на позитивну динаміку, як загального зростання обсягів необоротних активів ХХХ за останні три роки, так і приросту всіх її складових елементів, окрім нематеріальних активів. Оцінюючи наявний склад необоротних активів слід зауважити, що при наявності певної частки незавершених капітальних інвестицій та довгострокових біологічних активів та суттєвої частки довгострокових фінансових інвестицій домінуючі позиції займають основні засоби, що підтверджує рис. 2.4 (додаток Г8).

Аналітичне вивчення функціонального складу необоротних активів, що передбачало оцінку складу наявних їх елементів, підтверджує виняткова роль відводиться основним засобам. Стан і використання основних виробничих засобів є важливим фактором підвищення ефективної діяльності підприємства.

Процес оцінки та аналізу основних засобів, насамперед, включає оцінку їх наявності, складу та структури та рівня впливу на їх характеру і особливостей виробничого процесу, технології, рівня організації і котирування праці, ме-

тодів організації виробництва тощо. Порівняння відносної зміни вартості основних засобів, дає підстави зробити висновки про загальну тенденцію зміни обсягів і структури основних засобів підприємства та доцільність існуючої структури (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

**Склад, структура та динаміка обсягів основних засобів ХХХ
2018 – 2020 рр., за залишковою вартістю, станом на кінець року**

Основні засоби	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Відхилення (+,-), тис. грн	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	2019 р. від 2018 р.	2020 р. від 2019 р.
Земельні ділянки	477	0,2	477	0,2	477	0,2	0	0
Будинки, споруди та передавальні пристрої	34731	14,2	31780	12,7	32315	10,7	-2951	+535
Машини і обладнання	108771	44,3	105947	42,3	124875	41,4	-2824	+18928
Транспортні засоби	95799	39,1	106048	42,4	137268	45,6	+10249	+31220
Інструменти, прилади, інвентар	5126	2,0	5632	2,2	6002	2,0	+506	+370
Багаторічні насадження	20	0,1	20	0,1	20	0,1	0	0
Інші основні засоби	349	0,1	311	0,1	287	0,1	-38	-24
Всього	245273	100,0	250215	100,0	301244	100,0	+4942	+51209

Аналітичні розрахунки, здійснені в табл. 2.8 дають підставу говорити про той факт, що за досліджуваний період в ХХХ залишки основних засобів зростали не рівномірними темпами, що доводить збільшення їх загальної вартості за 2018 – 2019 рр. на 4942 тис. грн, а за наступні два роки вже аж на 51209 тис. грн. Даний позитивний факт, пояснюється досить стабільним розвитком підприємства і, як наслідок, одночасним зростанням за досліджуваний період, в першу чергу, вартості транспортних засобів та інструментів, приладів, інвентарю, а також (за 2019 2020 рр.) машин і обладнання та будинків і споруд. В той же час, практично різні темпи зміни обсягів окремих видів основних засобів ХХХ обумовили структурні зміни в їх складі. Підтвердженням даних змін, а також

іншого руху в складі основних засобів є рис. 2.5. (додаток Г9).

Дослідження стану основних засобів доцільно здійснювати на підставі аналітичної оцінки групи показників: коефіцієнт зносу основних засобів, коефіцієнт придатності основних засобів, коефіцієнт оновлення основних засобів, коефіцієнт вибуття основних засобів, коефіцієнт надходження основних засобів (табл. 2.9, додаток Г10). Динаміку зміни, описаних вище показників в досліджуваному підприємстві за трьохрічний період проаналізовано в табл. 2.10 (додаток Г11).

Аналіз даних табл. 2.10 свідчать, що у ХХХ відбулося ряд змін в стані основних засобів. Зокрема, ступінь оновлення основних засобів за досліджуваний період зріс з 6,1 % в 2018 р. до 13,6 % в 2020 р. Поряд з цим слід відмітити практичне переважання обсягів основних засобів, що надійшли на підприємство над тим, що вибули за досліджуваний період. Загалом, придатними для використання на кінець 2020 року є 63,7 % основних засобів ХХХ, що на 1,9 % нижче відповідного показника 2018 року, коли придатними були 65,6 % основних засобів. Основною причиною, що обумовлює такі зміни є, в першу чергу, значне зростання темпів зношення основних засобів.

Поряд із показниками функціонального стану виділяють ряд показників, що характеризують забезпеченість підприємства основними засобами. Це, зокрема: фондомісткість; фондоозброєність; фондозабезпеченість; коефіцієнт реальної вартості основних виробничих засобів у майні підприємства (табл. 2.11).

Результати проведених в табл. 2.11 розрахунків дають підстави свідчити, що рівень фондомісткості у ХХХ зменшився у 2020 році порівняно з 2018 роком на 0,71 пункти, з 1,71 грн до 0,88 грн на кожну гривню виробленої продукції.

Причиною, що обумовлює такі зміни є, факт загального випереджаючого зростання за період 2018 – 2020 рр. загальної вартості виробленої підприємством продукції поряд із приростом середньорічної вартості його основних засобів. Одночасно слід відмітити факт нестабільності рівня фондоозброєності підприємства, який за період 2018 – 2019 рр. зменшився з 791,8 тис. грн до 711,9

тис. грн, а за наступний рік вже зріс до рівня 763,8 тис. грн в розрахунку на одного працюючого, що пояснюється суттєвим збільшенням в 2019 р. чисельності найманих працівників ХХХ

Таблиця 2.11

**Динаміка показників забезпеченості основними засобами
ХХХ, 2018 – 2020 рр.**

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення (+;-), тис. грн	
				2019 р. від 2018 р.	2020 р. від 2019 р.
Середньорічна вартість майна, тис. грн	469613	500773	541746	+31160	+40973
Середньорічна вартість основних засобів (по залишковій вартості), тис. грн	248637	247744	275730	-893	+27986
Вартість виробленої продукції, тис. грн	145717	231506	311917	+85789	+80411
Середньооблікова чисельність найманих працівників, чол	314	348	361	+34	+13
Площа сільськогосподарських угідь, га	5742	5911	6014	+169	+103
Фондомісткість, грн	1,71	1,07	0,88	-0,64	-0,19
Фондоозброєність, тис. грн/чол	791,8	711,9	763,8	-79,1	+51,8
Фондозабезпеченість, тис. грн/га	43,3	41,9	45,8	-1,4	+3,9
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	0,529	0,494	0,509	-0,035	+0,015

Ті ж тенденції зміни величини основних засобів, при загалом, незначним чином, зростаючій за 2018 – 2020 рр. площі сільськогосподарських угідь обумовили загальне зростання рівня фондозабезпеченості підприємства з 43,3 тис. грн на кожний гектар сільськогосподарських угідь у 2018 р. до 45,8 тис грн на 1 га. в 2020 р. Наочно зроблені висновки графічно відображає рис. 2.6 (додаток Г12).

Загалом з вище зазначеного можна зробити наступні висновки, що підприємство має досить стабільну структуру основних засобів, в якій домінуючу роль мають машини та обладнання та транспортні засоби. В той же час, проблема формування оптимального співвідношення показників стану та забезпеченості основними засобами не перестає бути актуальною.

2.2. Аналіз досягнутого рівня ефективності використання необоротних активів в сфері аграрного виробництва

На сьогоднішній день теоретично обґрунтовано і практично підтверджено той факт, що стабільне зростання фінансових результатів діяльності суб'єктів підприємництва, в значній мірі, залежить від рівня ефективності використання й раціональності розміщення необоротних активів. Ефективність використання основних засобів, як основного складового елементу необоротних активів, що наявні у досліджуваному ХХХ за останні три роки, залежить від правильного застосування тих чи інших машин і обладнання, своєчасного ремонту, кількості виробленої продукції та багатьох інших факторів, а це в свою чергу, впливає на продуктивність праці на даному підприємстві, об'єкт випуску продукції, кінцеві результати діяльності господарюючого суб'єкту.

Здійснення аналізу ефективності використання основних засобів підприємства дозволяє виявити основні недоліки діючої на підприємстві стратегії формування та використання основних засобів, які необхідно врахувати при обґрунтуванні напрямків їх удосконалення на наступні звітні періоди.

До показників, які характеризують ефективність використання основних засобів належать: фондвіддача, рентабельність основних засобів (прибутковість основних засобів). Їх динаміка проаналізована в табл. 2.12.

Зваживши наведені в табл. 2.12 показники, можемо говорити про загальне зростання ефективності використання основних засобів ХХХ за динамікою показника фондвіддачі в період 2018 – 2020 рр. Так її (фондвіддачі) значення зросло у 2020 році порівняно з 2018 роком на 54 копійки, тобто на кінець 2020 року підприємство на 1 грн авансованих у виробничий процес основних засобів виробляло власної продукції 1 гривню 13 копійки.

Зростання цього показника обумовлене випереджаючим темпом приросту вартості виробленої продукції порівняно із збільшення обсягів середньорічної залишкової вартості основних засобів, як в абсолютному, так і відносному виразах.

**Динамка показників оцінки ефективності використання основних засобів
у ХХХ за 2018 – 2020 рр.**

Показники	2018р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення (+,-) 2019 р. від 2018 р.	Відхилення (+,-) 2020 р. від 2019 р.
Середньорічна вартість основних засобів (по залишковій вартості), тис. грн	248637	247744	275730	-893	+27986
Вартість виробленої продукції, тис. грн	145717	231506	311917	+85789	+80411
Загальний прибуток від звичайної діяльності, тис. грн	13412	30741	44749	+17329	+14008
Чистий прибуток (збиток), тис. грн	2973	13399	29786	+10426	+15787
Фондовіддача, грн	0,59	0,93	1,13	+0,34	+0,20
Прибутковість (збитковість) основних засобів, грн	0,05	0,12	0,16	+0,07	+0,04
Рентабельність (збитковість) основних засобів, %	1,2	5,4	10,8	+4,2	+5,4

Одночасно суттєве зростання рівня загального та чистого збитку підприємства обумовили загальний приріст рівня прибутковості та рентабельності використання основних засобів підприємства відповідно на 0,11 грн і 9,6 %. Тенденції показників, які комплексно характеризують рівень ефективності використання основних засобів відображено на рис. 2.7.

Дослідження здійсненні вище дають підстави стверджувати про наявність нерівномірного впливу на зміну рівня фондовіддачі зміни середньорічних залишків основних засобів та вартості виробленої підприємством продукції за відповідний рік. З метою встановлення міри впливу кожного із згаданих факторів на загальну динаміку показника фондовіддачі здійснено факторний аналіз.

Для цього за допомогою відповідної детермінованої моделі доцільно розрахувати значення умовного рівня фондовіддачі у ХХХ:

$$\Phi_{\text{ум}} = B_{2020 \text{ р.}} / OZ_{2018 \text{ р.}} \quad (2.1)$$

де Φ – фондовіддача,

B – вартість виробленої продукції,

OZ – середньорічна вартість основних засобів (по залишковій вартості).

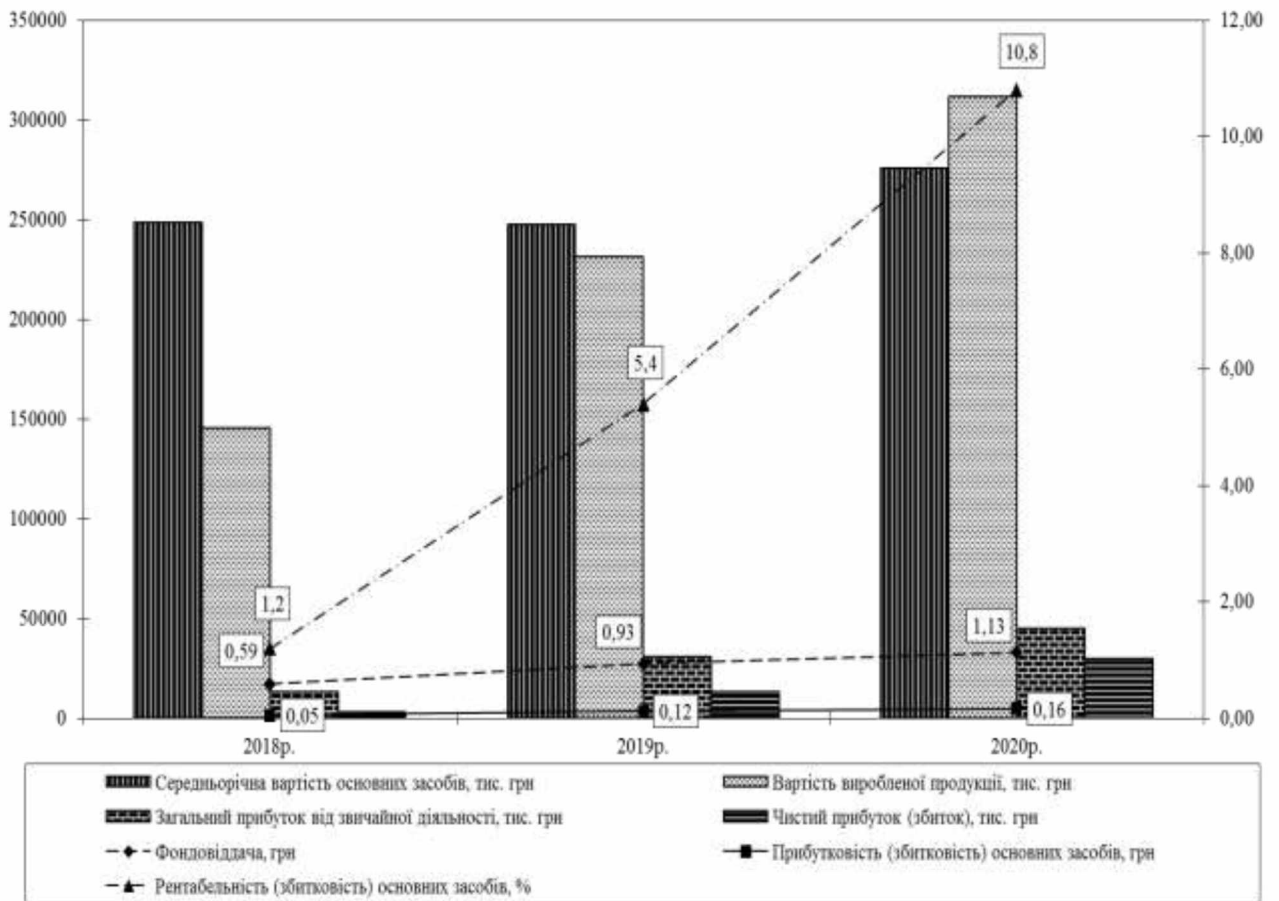

Рис. 2.7. Динаміка показників ефективності використання основних засобів у XXX за 2018 – 2020 рр.

В результаті розрахунків маємо – 311917 тис. грн / 248637 тис. грн = 1,25 грн.

Загальна зміна рівня фондовіддачі в 2020 році порівняно з 2018 роком становить:

$$\Delta\Phi = \Phi_{2020 \text{ р.}} - \Phi_{2018 \text{ р.}} \quad (2.2)$$

в тому числі за рахунок:

- зміни вартості виробленої продукції

$$\Delta\Phi_{\text{ВП}} = \Phi_{\text{ум}} - \Phi_{2018 \text{ р.}} \quad (2.3)$$

- зміни середньорічної вартості основних засобів

$$\Delta\Phi_{\text{оз}} = \Phi_{2020 \text{ р.}} - \Phi_{\text{ум}} \quad (2.4)$$

Застосування даної методики показало, що в ХХХ за період 2018 – 2020 рр. загальний рівень фондівдачі збільшився на 54 копійки, або на 91,5 %. При цьому за рахунок збільшення вартості виробленої продукції більше ніж в два рази (на 114 %) рівень фондівдачі в досліджуваному періоді збільшився на 66 копійок (1,25грн – 0,59 грн), тоді як приріст середньорічної вартості основних засобів лише на 10,9 % у порівнянні з 2018 р. міг би привести до зниження рівня фондівдачі на 12 копійок (1,13 грн – 1,25 грн). Отже здійснені розрахунки доводять домінуючий вплив зміни вартості виробленої продукції на позитивну динаміку рівня фондівдачі основних засобів на підприємстві.

Загалом, здійснений аналіз ефективності використання основних засобів ХХХ за останні три роки. свідчить про те, що на даному підприємстві їх використання не є стабільно ефективним, адже хоча підприємство й не завжди належним чином забезпечене основними засобами, зокрема їх оновлення відбувається досить низькими темпами.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

3.1. Перспективи удосконалення амортизаційної політики щодо необоротних активів підприємств

Зміст амортизаційної політики підприємства та держави складає взаємодія економічних категорій та важелів, які виявляють свою дію через сутність і функції амортизації. Це досягається у процесі оптимізації розподілу та перерозподілу національного доходу як на мікроекономічному, так і на макроекономічному рівні, тобто на рівні підприємств та на загальнодержавному рівні.

На макроекономічному рівні фінанси підприємств забезпечують формування фінансових ресурсів країни через бюджет та позабюджетні фонди.

На мікроекономічному рівні під фінансовими ресурсами слід розуміти грошові кошти, що є у розпорядженні підприємств.

На наш погляд, у сучасних умовах перехідної економіки амортизація виконує дві узагальнюючі функції: податкову (фіскальну) та економічну.

Податкова (фіскальна) функція виявляється через податкову амортизацію, яка є елементом податкової політики держави. Згідно з чинним законодавством під терміном «амортизація» основних фондів і нематеріальних активів слід розуміти поступове віднесення витрат на їх придбання, виготовлення або поліпшення, на зменшення скоригованого прибутку платника податку у межах норм амортизаційних відрахувань. Причому сума податкової амортизації, нарахованої відповідно до норм цієї статті, не включається в загальну суму валових витрат, а є самостійним показником, що бере участь (нарівні з валовими витратами) в розрахунку оподаткованого прибутку. Це зменшує скоригований валовий дохід у межах сум нарахованої амортизації. Нараховується податкова амортизація згідно з цим законом щокварталу.

Економічна функція амортизації виявляється через механізм економічної

амортизації і полягає в тому, що завдяки амортизації кошти з необоротних активів перетворюються в оборотні. Ця функція амортизації безпосередньо впливає з бухгалтерського (фінансового) обліку. У цьому обліку з початку липня 2000 р. відповідно до НП(С)БО 7 „Основні засоби” під терміном „амортизація” слід розуміти систематичний розподіл вартості, яка амортизується, необоротних активів протягом строку їх корисного використання (експлуатації).

Знос – це сума амортизації об’єкта основних засобів з початку його корисного використання. При зростанні суми амортизації (зносу) у поточному періоді чистий дохід підприємства зменшується, а надходження (грошовий потік) збільшуються. Амортизація згідно з НП(С)БО 16 „Витрати” та НП(С)БО 7 „Основні засоби” належить до складу витрат.

Підприємства самостійно, завдяки амортизаційній політиці, встановлюють розміри економічної амортизації, від якої залежить розмір прибутку підприємства. Це визначено п. 28 НП(С)БО 7, однак жодних рекомендацій про використання тільки одного методу нарахування амортизації або прямих заборон на використання різних методів щодо одного з об’єктів основних засобів у стандарті немає. Крім того, зазначено, що метод амортизації об’єкта переглядається у разі зміни очікуваного способу одержання економічних вигід від його використання.

Амортизація основних засобів – це процес перенесення авансованої раніше вартості засобів праці на вартість виготовленої продукції (платних послуг, що надаються) з метою її повного відшкодування. Фактично амортизація означає списання протягом кількох років експлуатації балансової вартості основних засобів. Амортизаційні відрахування відносяться на витрати виробництва і з них формується амортизаційний фонд підприємства, який і використовується для відновлення основних засобів.

Основні методи амортизації основних засобів:

1. Метод рівномірної (лінійної) амортизації – перенесення вартості основних засобів на собівартість продукції (послуг) протягом амортизаційного періоду засобів праці за однаковими нормами амортизаційних відрахувань. Тобто

амортизація нараховується рівними долями по роках терміну служби. Так, якщо термін служби 20 років, то норма амортизаційних відрахувань повинна бути не менш 5% щорічно.

2. Метод подвійно – залишкової амортизації – амортизація визначається за фіксованим (постійним) відсотком від залишкової вартості кожної групи основних засобів.

3. Метод прискореної амортизації – цільовий метод більш швидкого перенесення вартості основних засобів застосуванням диференційованих за роками норм амортизаційних відрахувань (у перші роки експлуатації – збільшення, в останні – різко зменшених).

4. Кумулятивний метод – засновано на максимізації норм відрахувань в перші роки використання основних засобів з їх поступовим зниженням і мінімізацією в наступні роки. При цьому амортизаційні відрахування щорічно зменшуються на постійну величину, яка називається різницею.

Загалом підтримуємо думку тих фахівців, які амортизацію визначають як процес поступового переносу вартості засобів праці на вартість готової продукції, яка в кожному новому кругообороті фондів підприємств у міру їх зносу виокремлюється та продовжує рух у складі новоствореної вартості, спочатку у вигляді незакінченого виробництва, а потім як частина вартості готової продукції, і після її реалізації накопичується у резервному фонді грошових коштів, призначених для відшкодування авансованих витрат до основних засобів.

Обидва процеси, незважаючи на їх різність не розривні як два боки одного і того явища, тому в ідеальному випадку амортизаційні відрахування, відображаючи величину перенесеної вартості, водночас визначають і ступінь зносу основних засобів.

У зв'язку з цим необхідно наголосити на неоднаковості понять амортизації та відшкодування основних засобів. Відшкодування зносу здійснюється в процесі формування амортизаційного фонду, а під час подальшого його використання для зміни застарілого устаткування та перебігу капремонтів устаткування або його модернізації.

Процес відшкодування основних засобів ширше за амортизацію на величину створення нових потужностей обмін на ті, що вибули.

Особливістю стану і тенденції у розвитку економіки є постійно за економічним зростання цін на засоби виробництва, тому так важливо максимально наблизити амортизацію до зростаючої ціни одиниці потужності.

За економічним призначенням кошти амортизаційного фонду мають являти собою фінансові ресурси простого відтворення основних засобів, тобто забезпечувати заміну засобів праці що вибувають.

Таку можливість, як зауважує Н. Довгопола, в умовах постійного розвитку науково-технічного прогресу може створювати введена в експлуатацію активна частина основних засобів (машини і устаткування), яка має більш високий рівень продуктивності, що зумовлює зниження капітальних витрат на одиницю потужності [16].

Механізм нарахування амортизації має бути пов'язаний з реальним процесом перенесення вартості, для чого необхідна гнучка система розрахунку норм амортизації або своєчасне коригування відтворювальної вартості основних засобів, що використовуються у межах прийнятих амортизаційних норм.

У процесі формування амортизаційної політики підприємства враховуються ряд взаємопов'язаних факторів (рис. 3.1).

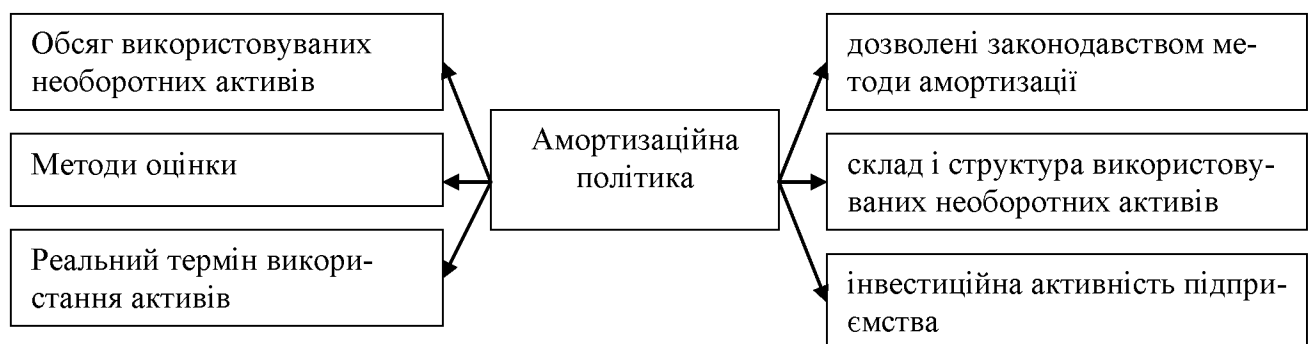

Рис. 3.1. Фактори впливу на формування амортизаційної політики ПАФ „Подолька”

Загалом зауважимо, що підприємство у рамках діючого законодавства має впровадити свою амортизаційну політику, виходячи з обсягів діяльності,

інтенсивності використання засобів праці, тому що нормативний строк служби основних засобів може бути лише приблизним орієнтиром строку їх зміни.

Підприємство, за словами Л. Городянської, наказом про облікову політику самостійно встановлює вартісні ознаки необоротних матеріальних активів, на підставі чого ці засоби будуть віднесені до складу дорогоцінних чи малоцінних [23].

Амортизація дорогоцінних необоротних матеріальних активів (основні засоби) буде нараховуватися із застосуванням одного з п'ятих методів економічної амортизації або з використанням норм і методів, передбачених податковим законодавством. Норма амортизації основних засобів і звідси річна величина амортизації за кожним окремим основним засобом залежить в основному від трьох факторів: їх вартості, терміну функціонування і методу нарахування величини амортизації за одиницю часу. Норма амортизації визначає якісну й кількісну характеристику процесу амортизації.

Інструментами амортизаційної політики є:

- 1) для підприємства – це норми амортизації та методи амортизації;
- 2) для держави – норми амортизації, методи амортизації та вартість основних фондів.

Введення та обґрунтування двох узагальнюючих функцій амортизації, виявлення об'єктів амортизації, а також інструментів амортизаційної політики дозволили виявити розбіжності між економічною та податковою амортизаціями. Ці розбіжності полягають в наступному. Економічна амортизація у бухгалтерському обліку регулюється НП(С)БО 7, яким визначено, що амортизація нараховується на всі об'єкти основних засобів (крім землі і незавершених капітальних інвестицій) із застосуванням таких методів: прямолінійного, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивного, виробничого.

При виборі одного з п'яти методів, рекомендованих НП(С)БО 7, передбачається, що підприємства самостійно встановлюють термін корисного використання основних засобів, виходячи з якого обчислюється норма амортизації. Та-

кож підприємства можуть застосовувати норми і методи нарахування амортизації, передбачені податковим законодавством. Однак навіть вибір податкового методу і норм для бухгалтерських цілей не ліквідує розбіжностей між економічною та податковою амортизаціями, оскільки податкові норми і метод будуть застосовані до різних об'єктів при визначенні економічної і податкової амортизації.

Якщо підприємство не використовує податкові норми і метод, тоді економічна амортизація буде відрізнятися від податкової такими показниками: обліком вартості основних засобів, на які вона нараховується; нормами амортизації, які підприємство обирає (встановлює) самостійно; методами амортизації; періодичністю нарахування амортизації.

Підсумовуючи вищесказане зазначимо, що амортизація основних засобів як складова фінансових ресурсів підприємства виконує дві основні узагальнюючі функції: перша функція – податкова (фіскальна) – полягає у виведенні з оподаткування витрат на придбання основних засобів; друга функція – економічна – полягає у перетворенні необоротних активів на оборотні внаслідок нарахування амортизації. За цією функцією амортизація відноситься до складу витрат і нараховується щомісяця. Таким чином, за допомогою механізму економічної амортизації різницю між виручкою від реалізації і поточними витратами можна розділяти між сумами амортизації і прибутку залежно від амортизаційної політики підприємства.

3.2. Сучасні напрями підвищення ефективності використання основних засобів підприємств аграрної сфери

Ефективне використання основних засобів має велике значення як для підприємства, так і для економіки країни в цілому. Повніше використання основних засобів на підприємстві веде до зменшення потреби у введенні в експлуатацію нових виробничих потужностей, до збільшення випуску обсягів про-

дукції та підвищення рівня її якості (а значить, і прибутку), прискорює їх оборотність, що значною мірою сприяє вирішенню проблеми скорочення розриву в термінах фізичного і морального зносу, прискорює темпи оновлення основних фондів.

В сучасних умовах зростання конкуренції між приватними підприємствами в сфері надання послуг технічного сервісу стає очевидним що будь-яке підприємству необхідно прикладати всіх зусиль для підвищення ефективності використання власних основних засобів. Це є гарантом підвищення продуктивності праці, що неодмінно приведе до збільшення доходів, а отже і до підвищення рівня конкурентоздатності. Тому існує нагальна потреба збільшення максимальної ефективності діяльності підприємства і це повинно стати однією з ключових завдань для будь-якої організації.

Також необхідно зазначити, що при ефективному використанні основних фондів знижується потреба в них, що веде до економії, тобто мінімізації витрат, а це, в свою чергу, знову-таки впливає на підвищення рівня конкурентоздатності. Ефективне функціонування основних виробничих засобів залежить від того, наскільки повно реалізуються екстенсивні та інтенсивні фактори поліпшення їх використання. Всі резерви підвищення ефективності використання основних виробничих фондів і потужностей можна звести до двох груп резервів - інтенсивним і екстенсивним – відповідно з показниками.

Резерви підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва визначаються різницею між досягнутим і можливим рівнем використання основних засобів. Багаторічна практика свідчить про те, що в кожному господарстві є значні резерви підвищення рівня ефективного використання основних засобів і економічної ефективності сільського господарства в цілому.

Покращення інтенсивності використання обладнання можна досягнути також встановленням більш потужного обладнання, яке б мало високу продуктивність та порівняно невеликі витрати електроенергії.

Покращення екстенсивного використання обладнання сприяє зменшенню простоїв, часу на підготовчі та допоміжні операції, збільшення часу роботи об-

ладнання, що досягається шляхом покращення організації виробництва через проведення заходів по розширенню виробничого інструменту. В результаті освоєння раціональних методів, і прийомів праці робітником по виготовленні деталі на токарних верстатах зменшується витрата часу на виконання цього комплексу прийомів.

Виробнича потужність підприємства нерозривно пов'язана з активною частиною основних засобів і перш за все з робочими машинами і обладнанням. Виробнича потужність у значній мірі залежить від структури основних засобів. Ефективне використання основних виробничих засобів є важливим чинником, що обумовлює результати господарської діяльності.

Виробнича потужність підприємства пов'язана з робочими машинами і обладнанням. Вона у значній мірі залежить від структури основних засобів. Для найкращої проінформованості про стан виробничої потужності підприємства ми пропонуємо використовувати коефіцієнт мобільності основних засобів. Він є узагальнюючим показником активної частини основних засобів, які напряду впливають на виробничу потужність підприємства. Тобто чим вищий рівень мобільності основних засобів, тим вищий буде рівень виробничої потужності підприємства.

Ефективність використання основних виробничих засобів базується на стратегії машино-технічного забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції та поетапному технічному переозброєнні і підвищенні конкурентоздатності продукції.

В сучасних умовах необхідне використання системного підходу, який здійснюється на основі стратегічного контролінгу. Використання системного підходу в аналізі дозволяє знайти резерви ефективного використання основних засобів, встановити внутрішні системні зв'язки економіки і її елементів, виявити причини неефективного функціонування аграрних підприємств. Мета оцінки оптимізації резервів ефективності використання основних засобів – розробка програми, розрахованої на управління сільськогосподарськими підприємствами і яка дозволяє підвищити ефективність функціонування аграрних підприємств

за рахунок підвищення технічного рівня виробництва і визначення резервів розвитку підприємства.

Конкретні умови господарювання на підприємствах України потребують прискорення та підвищення ефективності відтворення основних засобів, зростання їх технічного рівня, а також ефективного використання виробничого потенціалу.

Ефективність використання основних засобів відіграє важливу роль для діяльності підприємства:

- збільшується економічний потенціал і виробничі можливості галузі, підвищується технічний рівень виробництва;
- складаються широкі можливості для прискорення переорієнтації підприємств на випуск нової продукції, яка користується підвищеним попитом у споживачів;
- збільшуються темпи зростання продуктивності праці, поліпшення якості промислової продукції та інших показників.

Існують різні сучасні підходи щодо оцінювання ефективності використання основних засобів, але для проведення більш ґрунтовної аналітичної оцінки ефективності використання основних виробничих засобів використовують нижченаведену систему показників, яку можна розділити на такі групи:

- показники ефективності стану та відтворення основних засобів;
- показники ефективності використання основних засобів (узагальнюючі показники та коефіцієнти використання устаткування та виробничих площ).

Для вирішення завдання підвищення використання основних засобів та отримання бажаних результатів у діяльності підприємства повинні бути розроблені конкретні шляхи, спрямовані на поліпшення використання основних засобів, практичне застосування яких дасть змогу використовувати наявні на підприємствах резерви підвищення їх ефективності, а також визначити основні чинники, що сприятимуть цьому.

У цілому сукупність резервів покращення використання основних засобів підприємства може бути поділена на 3 групи:

1. Технічне вдосконалення засобів праці, яке передбачає:

- технічне переозброєння на базі комплексної автоматизації та впровадження гнучких виробничих систем;
- заміну застарілої техніки, модернізацію обладнання;
- ліквідацію вузьких місць і диспропорцій у виробничих потужностях підприємства;
- механізацію допоміжних та обслуговуючих виробництв;
- розвиток винахідництва та раціоналізаторства.

2. Збільшення тривалості роботи машин та обладнання за рахунок:

- ліквідації незадіяного обладнання (здавання його в оренду, лізинг, реалізація тощо);
- скорочення строків ремонту обладнання;
- зниження простоїв: цілозмінних та всередині змін.

3. Покращення організації та управління виробництвом, а саме:

- прискорення досягнення проектної продуктивності введених в експлуатацію основних фондів;
- впровадження наукової організації праці та виробництва;
- покращення забезпечення матеріально-технічними ресурсами;
- вдосконалення управління виробництвом на базі сучасної комп'ютерної техніки;
- розвиток матеріальної зацікавленості працівників, що сприяє підвищенню ефективності виробництва.

Однією з головних ознак підвищення рівня ефективного використання основних засобів підприємства, на нашу думку, є збільшення обсягів виробництва продукції. У свою чергу, обсяги виробництва продукції за наявної та незмінної кількості обладнання залежать, по-перше, від ефективності використання фонду робочого часу протягом зміни, доби, місяця тощо, тобто від екстенсивності їх використання; по-друге, від повноти використання можливостей обладнання з погляду його часової, добової, місячної виробничих потужностей.

Щоб використання основних засобів було справді економічно вигідним та

ефективним, необхідно не тільки стежити за його технічним станом, а й залучати фахівців при проведенні складних ремонтів; вивчати ринки виробництва; залучати спеціалістів маркетингового відділу; підвищувати рівень спеціалізації виробництва.

Напрями підвищення ефективності використання основних виробничих засобів можуть бути різноманітними.

1. Підвищення якості сировини, маючи на увазі збільшення кількості корисних речовин в сировині і його технологічність, можливості видобутку продукту. З підвищенням якості сировини вихід товарної продукції підвищується, а при тих самих діючих основних виробничих фондах підвищується фондівіддача. З урахуванням досягнень вітчизняної і зарубіжної практики це дозволяє збільшити фондівіддачу на 20-25 %.

2. Зменшення втрат корисних речовин у відходах. Промислова утилізація відходів на місці їх виникнення дозволяє збільшити об'єми продукції до 20%, а фондівіддачу на 10-15 %.

3. Впровадження досягнень сучасного науково-технічного прогресу і, в першу чергу, безвідходних, маловідхідних, ресурсозберігаючих технологій і техніки для їх здійснення. Це збільшує вихід продукції з того ж об'єму переробленої сировини і фондівіддачу. Сюди можна віднести впровадження нових систем автоматизованого управління основними виробничими фондами.

Для ефективного управління основними фондами велике значення має їх обґрунтована оцінка. У практиці обліку і аналізу основних фондів використовують натуральну і грошову форми. При оцінці основних фондів у натуральній формі встановлюються число машин, їх продуктивність, потужність, розмір виробничих площ і інші кількісні величини. Ці дані використовують для розрахунку виробничої потужності підприємства і галузей, планування виробничої програми, резервів підвищення виробництва на обладнанні, складання балансу обладнання.

З цією метою ведуться інвентаризація та паспортизація обладнання, облік його вибуття і надходження. Об'єкти основних фондів становлять основу будь-

якого виробництва, в процесі якого створюється продукція, надаються послуги і виконуються роботи. Стан і використання основних фондів – один з найважливіших аспектів аналітичної роботи, бо саме вони є матеріальним втіленням науково-технічного прогресу – головного чинника підвищення ефективності виробництва.

Ефективність сільськогосподарського виробництва значною мірою визначається структурою основних виробничих засобів. Діяльність сільськогосподарських підприємств можлива лише в тому випадку, якщо об'єкти основних засобів формують у цілому комплексну, пропорційно організовану, узгоджену структуру. У даній ситуації актуальним стає всебічне дослідження стану і використання основних виробничих засобів сільського господарства, що дає можливість здійснювати ефективне управління основними виробничими засобами, що дозволить забезпечити стабільний розвиток галузі в цілому. Однак виробничий потенціал сільського господарства продовжує знижуватися. Про це свідчать високий ступінь зносу основних виробничих коштів, значне перевищення нормативних термінів служби обладнання, скорочення обсягу інвестицій в основний капітал

Підвищення ефективності використання основних засобів сільськогосподарського виробництва в Україні передбачає наявність довгострокового плану дій, спрямованого на розширення матеріально-технічного складу та вдосконалення структури основних засобів, підвищення рентабельності їх використання.

Необхідно визначити масштаби, темпи, пропорції відтворення, спрямовані на підвищення ефективності експлуатації основних засобів, методів знаходження джерел і резервів для їх розширення і зростання. Покращення ефективності використання основних виробничих фондів виражається не тільки в збільшенні виробництва продукції, але і в економії сировини, матеріалів, палива та інших матеріальних ресурсів, які не знаходять відображення в показнику фондоддачі. Фондовіддача може зменшитися, а фондорентабельність збільшитися — це залежить від напрямків нових капітальних вкладень.

Тому для оцінки ефективності використання основних виробничих фон-

дів поряд з фондівдачею застосовують показник фондорентабельності. Основною метою аналізу основних фондів є визначення шляхів підвищення ефективності використання основних фондів. Аналіз використання основних фондів дозволяє:

- виявити і оцінити зміни, що відбуваються в складі і структурі основних фондів, їх технічний стан;
- визначити, як використовуються основні фонди і які резерви їх використання є на підприємстві;
- встановити відповідність змін, що відбуваються вимогам перспективного розвитку фірми, потребам ринку, конкурентним можливостям;
- відібрати найбільш важливі фактори і виявити їх кількісний вплив на зміну рівня використання основних фондів.

Поліпшення використання основних фондів вирішує широке коло економічних проблем, спрямованих на підвищення ефективності виробництва: збільшення обсягу випуску продукції, зростання продуктивності праці, зниження собівартості, економію капітальних вкладень, збільшення прибутку і рентабельності капіталу і, в кінцевому рахунку, підвищення рівня життя суспільства

Підсумовуючи здійснене дослідження зауважимо, що підвищення ефективності використання основних засобів в даний час мають величезне значення, оскільки підприємства, що мають в своєму розпорядженні основні фонди, повинні не тільки прагнути їх модернізувати, але і максимально ефективно використовувати те, що є, особливо в існуючих умовах дефіциту фінансів і виробничих інвестицій. Вирішення проблеми підвищення ефективності використання основних засобів – це одне з основних завдань діяльності підприємств, від результату якого залежить фінансовий стан та конкурентоспроможність підприємства. Напрямки підвищення ефективності використання основних засобів повинні визначатися існуючим станом підприємства, зумовленим впливом зовнішніх і внутрішніх факторів середовища його функціонування.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного у кваліфікаційній роботі дослідження отримано ряд результатів практичного і теоретичного характеру, зміст яких полягає в наступному:

1. Процес виробництва здійснюється за умови поєднання робочої сили і засобів виробництва, які складаються із засобів праці та предметів праці. Разом у сукупності вони становлять виробничі засоби підприємства, які поділяються на основні та оборотні.

2. Необоротні активи можна класифікувати й за іншими ознаками, які використовуються у фінансовому менеджменті та економічному аналізі для виявлення невикористаних виробничих потужностей підприємства.

3. Аналіз фінансових результатів свідчить про позитивний момент в діяльності ХХХ, на матеріалах якого виконувалось дослідження, що полягає в покращенні його фінансових результатів за період 2018 – 2019 рр. Так, величина чистого прибутку на підприємстві за цей період зросла більше ніж в чотири рази з 2943 тис. грн до 13399 тис. грн. За наступні два роки ситуація не змінилась – продовжували розвиватись позитивні тенденції, що підтверджує подальший приріст прирості чистого прибутку ще більше ніж в два рази – до рівня 29786 тис. грн.

4. Необоротні активи, які є предметом дослідження даної кваліфікаційної роботи представлені в балансі підприємства за рядом статей, зокрема: нематеріальні активи, незавершені капітальні інвестиції, основні засоби, довго-строкові фінансові інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість, відстрочені податкові активи, інші необоротні активи. Розрахунки, здійснені в кваліфікаційній роботі, вказують на позитивну динаміку, як загального зростання обсягів необоротних активів ХХХ за останні три роки, так і приросту всіх її складових елементів, окрім нематеріальних активів. Оцінюючи наявний склад необоротних активів слід зауважити, що при наявності певної частки незавершених капітальних інвестицій та довгострокових біологічних активів та суттєвої частки

довгострокових фінансових інвестицій домінуючі позиції займають основні засоби.

5. Процес аналізу основних засобів, насамперед, включає оцінку їх наявності, складу та структури. Аналітичні розрахунки в даному напрямку дають підставу говорити про той факт, що за досліджуваний період в ХХХ залишки основних засобів зростали не рівномірними темпами, що доводить збільшення їх загальної вартості за 2018 – 2019 рр. на 4942 тис. грн, а за наступні два роки вже аж на 51209 тис. грн. Даний позитивний факт, пояснюється досить стабільним розвитком підприємства і, як наслідок, одночасним зростанням за досліджуваний період, в першу чергу, вартості транспортних засобів та інструментів, приладів, інвентарю, а також (за 2019 2020 рр.) машин і обладнання та будинків і споруд.

6. Аналітична оцінка показників забезпеченості ХХХ основними засобами, до яких відносяться, зокрема: фондомісткість, фондоозброєність, фондозабезпеченість та коефіцієнт реальної вартості основних виробничих засобів у майні підприємства вказує на їх позитивну динаміку за 2018 – 2020 рр.

7. Аналіз рівня ефективності використання основних засобів ХХХ дає підстави говорити про загальне зростання ефективності використання основних засобів ХХХ за динамікою показника фондівіддачі в період 2018 – 2020 рр. Зростання цього показника обумовлене випереджаючим темпом приросту вартості виробленої продукції порівняно із збільшення обсягів середньорічної залишкової вартості основних засобів, як в абсолютному, так і відносному виразах. Одночасно суттєве зростання рівня загального та чистого збитку підприємства обумовили загальний приріст рівня прибутковості та рентабельності використання основних засобів підприємства.

8. У процесі формування амортизаційної політики ХХХ враховуються ряд взаємопов'язаних факторів. Говорячи про визначальний вплив амортизаційної політики на фінансово-господарську діяльність підприємства, слід зауважити, що вона є важливою складовою облікової політики підприємства. Амортизаційна політика дозволяє альтернативно підійти до визначення розмірів аморти-

заційних відрахувань, здійснювати управління витратами і фінансовими результатами, накопичувати необхідні фінансові ресурси і раціонально використовувати їх на потреби відтворення необоротних активів.

9. Результати отримані в процесі дослідження, дають підставу висунути ряд пропозицій для підвищення ефективності використання необоротних активів досліджуваного аграрного підприємства, зокрема: 1) покращувати фінансово-економічне становище, що дасть можливість підвищити фінансування процесів оновлення основних засобів; 2) посилити контроль в процесах документального оформлення руху необоротних активів, що сприятиме оптимізації їх стану та структури; 3) систематично проводити інвентаризацію необоротних активів з метою перевірки їх наявності та умов зберігання і використання; 4) здійснювати оновлення основних засобів як з допомогою поточного ремонту і капітального ремонту, так і шляхом заміни старого обладнання на нове, більш прогресивне.